

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет природничих наук
Кафедра географії та природознавства

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Основи організації наукової діяльності в географії
Освітня програма Середня освіта (географія)
Спеціальність 014 Середня освіта (географія)
Галузь знань 01 Освіта

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 12 від “20” червня 2023 р.

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Основи суспільної географії
Викладач (-і)	Закутинська Ірина Іванівна
Контактний телефон викладача	+380972272057
E-mail викладача	zakutynskairina@gmail.com
Формат дисципліни	семестровий
Обсяг дисципліни	180
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua/
Консультації	щотижня
2. Анотація до курсу	
Дисципліна „Основи суспільної географії” впроваджена у навчальні плани в усіх закладах географічного профілю України. Викладаються на першому курсі у другому семестрі. Завершується екзаменом. Передбачає контроль шляхом виконання трьох модулів.	
3. Мета та цілі курсу	
<p>Мета - ознайомити студентів з теоретичною, методичною та історичною проблематикою одного з базових підрозділів географічної науки - суспільної географії. Це передовсім: з суттю об’єкта і предмета цієї науки та її змісту (поняттєво- категоріальним апаратом, системою законів і закономірностей та сутністю теорій і концепцій економіко- географічного та географічного змісту).</p> <p>Завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) усвідомити змістовну складність і структурний зміст суспільної географії; різницю між об’єктом і предметом її дослідження; 2) опанувати знаннями щодо головних етапів історичного розвитку суспільної географії, в т. ч. української; 3) засвоїти головні поняття і категорії суспільної географії, зокрема сутність головного поняття „Геопросторова організація суспільства”; 4) ознайомитись з головними законами і закономірностями геопросторової організації суспільства; 5) ознайомитись з головними теоріями і концепціями цієї наукової дисципліни; 6) ознайомитись з системою методів дослідження суспільної географії. <p>У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - сутність поняття об’єкта та предмета науки, в т.ч. суспільної географії, розуміти її структуру та міждисциплінарні зв’язки. - місце суспільної географії в системі географічних і економічних наук, її науковий статус та зв’язок з економічними, соціологічними, історичними науками, демографією, етнографією, статистикою тощо; - структуру суспільної географії; - методи дослідження суспільної географії, їх систематизацію та 	

класифікацію;

- етапи розвитку світової суспільної географії та суспільної географії в Україні;
- основні суспільно-географічні організації, центри та школи в Україні;
- основні терміни, поняття і категорії суспільної географії.

вміти:

- розрізняти об'єкти реальний і конкретний, підходи до трактування об'єкта і предмета СГ.
- розрізняти загальний та конкретний об'єкти дослідження суспільної географії;
- виявляти закономірності розвитку суспільно-географічних досліджень;
- визначати роль різних чинників та факторів у формуванні та розвитку суспільної географії в Україні;
- виявляти властивості та функції території, розкривати їх сутність;
- аналізувати суспільно-географічні зв'язки, відношення та процеси;
- характеризувати суспільно-географічне положення певної території за видами та рівнями життєдіяльності суспільства, оцінювати його якісно та кількісно;
- пояснювати поняття "територіальна організація" та "розміщення";
- аналізувати форми територіальної організації суспільства;
- аналізувати практичне значення суспільно-географічного районування.

4. Результати навчання (компетентності)

- критичне осмислення основних теорій, принципів, методів і понять організації навчально-виховного процесу в основній і старшій школі (С1, С3);
- вміти виконувати відповідні експериментальні дослідження та застосовувати дослідницькі навички за професійною тематикою (С3, С4, С7);
- знання основних принципів і положень теоретичної, фізичної, суспільної та конструктивної географії (С3, С8, С10);
- здатність до творчого пошуку, нестандартного розв'язання педагогічних проблем і ситуацій, ефективного розв'язання освітніх проблем нестандартними способами (С1, С11);
- вміти здійснювати пошук інформації в різних джерелах для розв'язування професійних ситуацій (С9, С14);
- здатність до творчого пошуку, нестандартного розв'язання наукових проблем і ситуацій, ефективного їх розв'язання нестандартними способами (С1, С11);
- Здатність організувати свою робочу програму під час останнього навчального року самостійно, як це визначено для підготовки до колоквиуму в магістерській роботі, за власної ініціативи брати участь у робочих групах, фіксуєючи ці дії в своєму портфоліо (С11, С14);
- вміти ефективно діяти, розв'язуючи стандартні та проблемні методичні

задачі під час навчання учнів освітніх галузей/змістових ліній, визначених Державним стандартом основної і старшої загальної освіти (С11, С9, С13)

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	26
семінарські заняття / практичні / лабораторні	34
самостійна робота	120

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
2	Середня освіта (географія)	I	нормативний

Тематика курсу

Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
------------	---------------	------------	---------------	-------------	------------------

Змістовий модуль 1. “Становлення суспільної географії”

Тема1. Формування суспільної географії як науки. 1.Методологічні основи суспільної географії. 2.Що вивчає суспільна географія: визначення предмету суспільної географії. 3.Система суспільно-географічних дисциплін. 4. Ознайомлення із студентським путівником.	Лекція/пр	1,2,3.	2/2	5	згідно розкладу
Тема2. Особливості історичного розвитку СГ. 1.Загальна періодизація розвитку СГ, головні	Лекція/пр	1,3.	2/2	5	згідно розкладу

<p>риси СГ у кожний період її розвитку.</p> <p>2. Три основні джерела і три головні напрями розвитку науки; головні літературні джерела.</p>					
<p>Тема3. Розвиток української СГ.</p> <p>1. Особливості розвитку національної суспільної географії на фоні європейської і світової.</p> <p>2. Періодизація розвитку нац. СГ</p> <p>3. Структура етапи періодизації.</p> <p>4. Розвиток української суспільної географії до XIX ст.</p> <p>5. Становлення української суспільної модерної географії</p> <p>6. Розвиток української суспільної географії в XX — на поч. XXI ст.</p>	Лекція/пр	1,3.	2/2	5	згідно розкладу
Змістовий модуль 2. “Теоретичні і методичні основи суспільної географії”					
<p>Тема4. Закони і закономірності у СГ.</p> <p>1. Роль законів у науці. Поняття про науковий закон.</p> <p>2. Форми вияву і вираження закону. Закон як суттєве, необхідне</p>	Лекція/пр	1, 13.	2/4	5	згідно розкладу

<p>вiдношення між явищами і процесами. 3. Закони і закономірності. Типи законів ТОС: генетичні, структурні, відповідності і функціональні. Закони територіальної структури. Приклади цих законів у СГ: закон територіальної структури Й. Тюнена (“кільця Тюнена”), закон ґраток В. Кристаллера, закон нестрогого поділу територіальних систем на субсистеми. 4. Закони відповідності. Закон відповідності систем розселення територіальним системам господарства. Закони функціонування суспільно-географічних систем. Поняття функціонування як зміни станів систем. 6. Кібернетичні територіальні системи, що працюють на зворотних інформаційних зв'язках. Основні типи таких зв'язків у</p>					
---	--	--	--	--	--

територіальних системах.					
Тема 5. Теорії і концепції у СГ 1.Поняття про наукову теорію і концепцію. 2.Класи суспільно-географічних теорій і концепцій: геоекологічний, геодемосоціальний, геоекономічний, геополітичний. 3.Географічний детермінізм та інвайронменталізм; посибілізм та пробалізм; концепція меж росту та сталого розвитку як приклади геоекологічних теорій та концепцій. 4.Теорія систем розселення; теорія поширення інновацій як геодемосоціальних теорій. 5.Українські геополітичні концепції та доктрини як приклад геополітичних концепцій і доктрин.	Лекція/пр	1, 2, 3.	2/4	5	згідно розкладу
Тема 6. Методи СГ. 1.Поняття методу наукового дослідження. 2.Методологія, метод та методика дослідження. Вимоги до методів дослідження.	Лекція/пр	1, 3.	2/2	5	згідно розкладу

<p>3.Поняття про систему методів суспільної географії. Пов'язаність методів.</p> <p>4.Групування методів: методологічні (філософські) принципи, загальнонаукові і конкретно-наукові методи.</p> <p>5.Конкретнонаукові методи. Їх поділ на міждисциплінарні і спеціальні.</p> <p>6.Сучасні геоінформаційні методи. Геоінформаційні системи (ГІС) у суспільній географії.</p>					
Змістовий модуль 3 Основні терміни, поняття та категорії суспільної географії					
<p>Тема 7. Місце. Географічне положення. Геопростір</p> <p>1.Місцеположення.</p> <p>2.Географічний простір.</p> <p>3.Суспільно-географічне положення.</p> <p>4.Методи аналізу та оцінки суспільно-географічного положення.</p>	Лекція/пр	1, 14, 16.	2/2	5	згідно розкладу
<p>Тема8.Суспільно-географічні процеси</p> <p>1.Суспільно-географічні відношення і зв'язки.</p>	Лекція/пр	1, 13, 16.	2/2	5	згідно розкладу

<p>2.Переміщення і потоки. 3.Простір і час у суспільній географії 4.Суспільно-географічний процес: зміст і функції поняття Концепція сталого розвитку.</p>					
<p>Тема 9. Територіальний поділ праці. 1.Суспільний і територіальний поділ праці: зміст понять 2.Історична еволюція поділу праці 3.Економічні вигоди від територіального поділу праці. 4.Чинники, що визначають просторові масштаби поділу праці. 5.Рівні територіального поділу праці.</p>	Лекція/пр	1, 13, 12, 15.	2/2	5	згідно розкладу
<p>Тема 10. Концепція геосистем у суспільній географії. 1.Концепція геосфер. 2.Становлення системної концепції в географії 3.Понятійний апарат концепції геосистем 4.Геосистема та її ознаки 5.Структура геосистеми. 6.Територіальна система Вертикальні та горизонтальні зв'язки й відношення в геосистемах.</p>	Лекція/пр	1, 5, 10, 12, 16.	2/2	5	згідно розкладу

<p>Тема 11. Природне середовище у життєдіяльності суспільства.</p> <p>1.Соціальні функції природного середовища Природокористування: зміст поняття</p> <p>2.Економічні показники природокористування</p> <p>3.Природні умови і природні ресурси</p> <p>4.Оцінка природних умов життя населення</p> <p>5.Класифікація природних ресурсів</p> <p>6.Принципи економічної оцінки природних ресурсів</p> <p>7.Кадастри природних ресурсів</p>	Лекція/пр	1, 2,3, 8, 16.	2/2	5	згідно розкладу
<p>Тема 12. Населення та його духовна життєдіяльність.</p> <p>1.Геодемографія.</p> <p>2.Географія культури.</p> <p>3.Географія релігій (сакральна географія).</p> <p>4.Політична географія.</p>	Лекція/пр	8, 11, 13, 17.	2/2	5	згідно розкладу
<p>Тема 13. Господарство</p> <p>1.Національна економіка.</p> <p>2.Структура господарства та методи його аналізу.</p> <p>3.Суспільна й територіальна організація виробництва.</p> <p>4.Географія</p>	Лекція/пр	1, 14, 15, 16.	2/2	5	згідно розкладу

комунікацій. 5.Географія обслуговування.					
Тема 14. Суспільно-географічне районування та географічні аспекти регіональної політики 1.Суть суспільно-географічного районування, його поняттєво-термінологічний апарат. 2.Фактори, принципи і критерії процесу суспільно-географічного районування. 3.Стадії розвитку суспільно-географічного районування. Його практичне значення. 4.Суть і завдання регіональної політики.	пр	2, 3, 7, 8, 9.	2	5	згідно розкладу
Тема 15. Концепція геосистем у суспільній географії. 1.Компонентно-галузеве та геосферне представлення структури географічної оболонки. 2.Концепція геосфер. 3.Геохронологія формування різних геосфер, їх взаємний	пр	1, 2,3, 8, 16.	4	5	згідно розкладу

<p>вплив та взаємодія.</p> <p>4.Зміна ролі природно-географічних та соціально-економічних чинників в еволюції геосфер.</p> <p>5.Становлення системної концепції в географії. 6.Ознаки та структура геосистем, зв'язки та відношення в геосистема, функції геосистем.</p>					
--	--	--	--	--	--

6. Система оцінювання курсу

<p>Загальна система оцінювання курсу</p>	<p>Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних, семінарських, індивідуальних занять і має на меті перевірку знань студентів з окремих тем навчальної дисципліни та рівня їх підготовленості до виконання конкретної роботи. Оцінки у національній шкалі («відмінно» - 5, «добре» - 4, «задовільно» - 3, «незадовільно» - 2), отримані студентами, виставляються у журналах обліку відвідування та успішності академічної групи. Модульний контроль (сума балів за окремих змістовий модуль) проводиться (виставляється) на підставі оцінювання результатів знань студентів після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля. Завданням модульного контролю є перевірка розуміння та</p>
--	---

	<p>засвоєння певного матеріалу (теми), вироблення навичок проведення розрахункових робіт, вміння вирішувати конкретні ситуативні задачі, самостійно опрацьовувати тексти, здатності осмислювати зміст даної частини дисципліни, уміння публічно чи письмово подати певний матеріал. Семестровий (підсумковий) контроль проводиться у формі екзамену. Екзамен – форма підсумкового контролю, яка передбачає перевірку розуміння студентом теоретичного та практичного програмного матеріалу з усієї дисципліни, здатності творчо використовувати здобуті знання та вміння, формувати власне ставлення до певної проблеми тощо.</p>
Вимоги до письмової роботи	<p>Підсумкова письмова робота виконується у формі тестових завдань з вибором правильної відповіді. Кількість тестових завдань – 25.</p>
Семінарські заняття	<p>Семінарські заняття вимагають від студентів дотримання певного рівня відповіді, яка передбачає як опору на лекційний матеріал, так і використання рекомендованої літератури та інших додаткових джерел інформації.</p> <p>При оцінюванні відповідей враховується також рівень теоретичної підготовки, розуміння причинно-наслідкових зв'язків, володіння понятійним апаратом.</p>
Умови допуску до підсумкового контролю	<p>Протягом семестру для перевірки знань студентів та контролю за самостійною роботою студента застосовують письмові роботи, підготовка презентацій та оцінки за виконані індивідуальні завдання. Проміжний контроль включає проведення контрольних завдань. Максимальний бал, який студент може отримати за всіма видами контролю – 100 балів, він складається із проміжних модулів та підсумкових модулів. Студент повинен самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного та підсумкового контролю. Вважається</p>

	<p>шахрайством копіювання іншого тесту, підглядання в роботу іншого студента, списування, використання підручника, зошита чи мобільного телефону під час написання модульної, підсумкової роботи чи захисту лабораторної роботи, використання шпаргалок, дозволяти іншим копіювати вашу роботу. У кінці семестру підраховується рейтинг за поточними видами контролю і підраховується загальний рейтинг, який переводиться в оцінку у відповідності до шкали оцінювання.</p>
--	--

7. Політика курсу

Протягом семестру для перевірки знань студентів та контролю за самостійною роботою студента застосовують письмові роботи, підготовка презентацій та оцінки за виконані індивідуальні завдання. Проміжний контроль включає проведення контрольних завдань. Максимальний бал, який студент може отримати за всіма видами контролю – 100 балів, він складається із проміжних модулів та підсумкових модулів. Студент повинен самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного та підсумкового контролю. Вважається шахрайством копіювання іншого тесту, підглядання в роботу іншого студента, списування, використання підручника, зошита чи мобільного телефону під час написання модульної, підсумкової роботи чи захисту лабораторної роботи, використання шпаргалок, дозволяти іншим копіювати вашу роботу. У кінці семестру підраховується рейтинг за поточними видами контролю і підраховується загальний рейтинг, який переводиться в оцінку у відповідності до шкали оцінювання.

8. Рекомендована література

Методичне забезпечення

1. *Шаблій О. І. Програма курсу “Основи суспільної географії” / Шаблій О. І. Основи загальної суспільної географії. Підручник. - Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. - С. 423 - 431.*

Рекомендована література

Базова

1. *Голиков А. П., Олійник Я. Б., Степаненко А. В. Вступ до економічної і соціальної географії. Підручник. - К.: Либідь, 1997. - 320 с.*
2. *Топчієв О. Г. Основи суспільної географії. Навчальний посібник. - Одеса: Астропринт, 2001.-560 с.*
3. *Шаблій О. І. Основи загальної суспільної географії. Підручник. - Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003.-444 с.*

Допоміжна

1. *Блїй Г. де, Муллер П. Географія: світи, регіони, концепти / Пер. з англ.;*

- Передмова та розділ “Україна” *О. І. Шаблія*. -К.: Либідь, 2004.-740 с.
2. *Джеймс П., Мартин Дж.* Все возможные миры. Развитие географических идей / Пер. с англ.-М.: Прогресс, 1988.-672 с.
 3. Дідківська Л.І., Головка Л.С. Державне регулювання економіки. – К.: Знання – Прогрес, 2000.
 4. Єпіфанов А.О., Сало І.В. Регіональна економіка. – К.: Наукова думка, 2000.
 5. *Ишук С. І.* Розміщення продуктивних сил (теоретико-методологічні основи). - К.: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. - 88 с.
 6. *Ишук С.І.* Територіально-виробничі комплекси і економічне районування (методологія, теорія). – К.: україно-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1996.
 7. *Луцишин П. В., Клімонт Д., Луцишин Н. П.* Територіальна організація суспільства (основи теорії). - Луцьк: Вежа, 2001. - 334 с.
 8. Новітня українська суспільна географія. Хрестоматія. / Упорядник *О. Шаблій*. - Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. - 1008 с.
 9. *Паламарчук М.М, Паламарчук О. М.* Економічна і соціальна географія України (з основами теорії). - К. Знання, 1998. - 416 с.
 10. Пістун М. Д. Основи теорії суспільної географії – К.: Вища школа, 1996.
 11. Регіональна політика України (за ред.. Н.Г. Курдюкові. – К.: Наукова думка, 1995.
 12. Соціально-економічна географія світу / За ред. *С. П. Кузика* .-Львів: Світ, 2002.-672. 671с.
 13. Соціально-економічна географія України / За ред. *О. І. Шаблія*. - 2 вид., перероб і доп. - Львів: Світ, 2000.-680 с.
 14. *Топчієв О. Г.* Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики. - Одеса: Астропринт, 2005. - 632 с.
 15. *Шаблій О. І.* Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії. - Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2001. - 744 с.

Інформаційні ресурси

1. Таврійський національний університет ім. В. Вернадського, періодичні видання // http://science.crimea.edu/zapiski/zapis_ser.html
2. Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка, періодичні видання // http://library.tnpu.edu.ua/naukovi_zapisku.djvu